

PL ISSN 0023-5903

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik LXXXVIII

Nr 4

WARSZAWA 1981

<http://rcin.org.pl>

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK LXXXVIII
1981

4

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE
WARSZAWA 1982

KOMITET REDAKCYJNY

Ludwik Bazylow, Aleksander Gieysztor, Tadeusz Jędruszczyk (redaktor), Irena Koberdowa, Witold Kula, Czesław Madajczyk, Marian Małowist, Jerzy Maternicki, Jerzy Michałski (zastępca redaktora), Edward Potkowski (sekretarz), Emmanuel Rostworowski, Franciszek Ryszka, Henryk Samsonowicz, Monika Senkowska-Gluck, Andrzej Skrzypek (sekretarz), Witold Staniewicz, Jacek Staszewski, Jerzy Topolski, Marian Wojciechowski.

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, 31-02-61

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa, Miodowa 10

Nakład 3200+130 egz. Ark. wyd. 27,5. Ark. druk. 17,875. Papier druk. sat. kl. V, 71 g. 70×100. Oddano do składowania 1 VIII 1981 r. Podpisano do druku 12 II 1982 r. Druk ukończono w marcu 1982 r. Zam. nr 451/110. L-12. Cena zł 30,—

Drukarnia Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

SPROSTOWANIE

W opublikowanych ostatnio przez PWN *Dziejach Uniwersytetu Warszawskiego 1807 - 1915*, w części przeze mnie opracowanej odkryłam następujące sformułowanie (s. 497): „*Bibliografia pism ulotnych rewolucji 1905 - 1907 w Królestwie Polskim H. Kiepuńskiej...*”; otóż Bibliografia ta została opracowana przez zespół osób, przede wszystkim pracowników Biblioteki Narodowej, ja natomiast byłam jedynie jej redaktorem. Jest mi niezmiernie przykro, że cudza praca została wpisana na moje konto i to — jak można by mniemać — moją własną ręką.

Halina Kiepuńska

Warszawa, 27 kwietnia 1981 r.

СОДЕРЖАНИЕ

Ежи Клочовски — Католическое духовенство в средневековой Польше: проблема происхождения и путей общественного продвижения	923
Януш Тазбир — Образ еретика и дьявола в католической религиозной пропаганде в XVI-XVII вв.	939
Рышард Радзик — Правовое развитие украинского (руси́нского) народного движения в Восточной Галиции в 1848-1863 гг.	955
Станислав Серповски — Формирование в Европе движения в пользу Лиги наций в 1919-1926 гг.	973

ОБЗОРЫ — ПОЛЕМИКИ — ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Влодзимеж Борозей, Тадеуш Цегельски — Пруссия и прусская традиция в историографии ГДР	993
Мстислав Врублевски — Циклы в истории Северо-американских Соединенных Штатов	1003
Кжиштоф Михалэк — Концепции американской истории Фредерика Джексона Тернера	1019

РЕЦЕНЗИОННЫЕ СТАТЬИ И РЕЦЕНЗИИ

Станислав Пекарчик — Религия — магия — христианизация (в связи с книгой Генрика Ловмянского — методологические замечания)	1037
Юлиуш Бардах — О связи Польши с Литвой — разногласия	1067
Анджей Шварц, Павел Вечоркевич — О роли так наз. Балтов в России XIX и XX вв.	1082
Хроника	1169
In memoriam	1197

TABLE DES MATIÈRES

Jerzy Kłoczowski — Le clergé catholique dans la Pologne du Moyen Age: le problème de son origine et des voies de son avancement	923
Janusz Tazbir — L'image de l'hérétique et du diable dans la propagande catholique confessionnelle au cours des XVI-XVIIe s.	939
Ryszard Radzik — Le développement institutionnel du mouvement national ruthène en Galicie orientale dans les années 1848-1863	955
Stanisław Sierpowski — Formation du mouvement de soutien pour la Ligue des Nations en 1919-1926	973

REVUES — POLEMQUES — PROPOSITIONS

Włodzimierz Borodziej, Tadeusz Cegielski — La Prusse et la tradition prussienne dans l'historiographie de la R.D.A.	993
Młcisław Wróblewski — Les cycles de l'histoire des Etats-Unis d'Amérique	1003
Krzysztof Michałek — Les conceptions de l'histoire américaine de Frederick Jackson Turner	1019

CRITIQUES ET COMPTES RENDUS

Stanisław Piekarczyk — Religion, magie, christianisation (Observations méthodologiques en marge du livre de Henryk Łowmiański)	1037
Juliusz Bardach — L'union de la Pologne avec la Lituanie — en controverse	1067
Andrzej Szwarz, Paweł Wieczorkiewicz — Le rôle des „Baltes” dans l'histoire de Russie aux XIXe et XXe s.	1082
Chronique	1169
In memoriam	1197

SPIS TREŚCI

Jerzy Kłoczowski — Kler katolicki w Polsce średniowiecznej: problem pochodzenia i dróg awansu	923
Janusz Tazbir — Obraz heretyka i diabła w katolickiej propagandzie wyznaniowej XVI-XVII w.	939
Ryszard Radzik — Instytucjonalny rozwój ruskiego ruchu narodowego w Galicji wschodniej w latach 1848-1863	955
Stanisław Sierpowski — Kształtowanie się społecznego ruchu poparcia dla Ligi Narodów w latach 1919-1926	973

PRZEGLĄDY — POLEMIKI — PROPOZYCJE

Włodzimierz Borodziej, Tadeusz Cegielski — Prusy i tradycja pruska w historiografii NRD	993
Mściław Wróblewski — Cykle w historii Stanów Zjednoczonych AP	1003
Krzysztof Michałek — Koncepcje historii amerykańskiej Fredericka Jacksona Turnera	1019

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Stanisław Piekarczyk — Religia — magia — chrystianizacja (Na marginesie książki Henryka Łowmiańskiego uwagi metodologiczne)	1037
Juliusz Bardach — O związku Polski z Litwą — kontrowersyjnie	1061
Andrzej Szwarc, Paweł Wieczorkiewicz — O noli tzw. Bałtów w dziejach Rosji XIX i XX w.	1067

*

E. Müller-Mertens, Die Reichstruktur im Spiegel der Herrschaftspraxis Ottos des Grossen — Benedykt Zientara	1082
A. Miedyncewa, Driewnierusskije nadpisi Nowgorodskogo Sofijskogo Sobora XI-XVI wieku — Artur Kijas	1087
Bochnia. Dzieje miasta i regionu, pod redakcją F. Kiryka i Z. Ruty — Andrzej Wyrobisz	1091
B. Guenée, Histoire et culture historique dans l'Occident médiéval — Maria Koczerska	1094
Städte und Ständestaat. Zur Rolle der Städte bei der Entwicklung der Ständeversammlung in europäischen Staaten vom 13. bis zum 15. Jh. — Stanisław Russocki	1097
Społeczeństwo staropolskie. Studia i szkice pod red. A. Wyczańskiego — Cezary Kukło	1101
V. Zaborskaitė, Prie Lietuvos teatre ištakų. XVI-XVIII a. mokyklinis teatras. — Henryk Wisner	1105
The Peace of Nijmegen 1676-1678/79 — La Paix de Nimègue. Colloque international du Tricentenaire Nijmegen 14-16 Septembre 1978 — Michał Komarzyński	1107

A. Leszczyński, Żydzi ziemi bielskiej od połowy XVII wieku do 1795 r. — Jacek Sobczak	1110
P. S. Wandycz, The United States and Poland — Lubomir Zyblikiewicz	1113
M. Wawrykowa, Dzieje Niemiec 1789-1871 — Lech Trzeciakowski .	1116
Tomaszów Mazowiecki. Dzieje miasta — red. B. Wachowska — Ryszard Ko- tewicz	1120
Duchowieństwo a powstanie listopadowe, — red. W. Rostocki, J. Skarbek, J. Ziółek — Andrzej Szwarc	1123
Powstanie listopadowe 1830-1831. Dzieje wewnętrzne. Militaria. Europa wobec powstania. Pod redakcją W. Zaewskiego — Krystyna Śreniowska	1126
M. Tarczyński, Generalicja powstania listopadowego — Władysław Bort- nowski	1128
I. Lewandowska-Jaraczewska, Zakład Narodowy im. Ossolińskich za dyrek- tory Adama Kłodzińskiego 1839-1849 — Marceli Kosman	1132
R. R. Ludwikowski, Szkice na temat galicyjskich ruchów i myśli politycznej (1848-1892) — Zbigniew Fras	1134
Der Grosspolnische Aufstand 1918/1919. Bericht, Erinnerungen, Dokumente von Dietrich Vogt (†). Mit einer Einführung von G. Rhode — Antoni Czubiński	1137
K. Lundgreen-Nielsen, The Polish Problem at the Paris Peace Conference — Anna M. Cienciała	1142
B. Koziello-Poklewski, W. Wrzesiński, Szkolnictwo polskie na Warmii, Ma- zurach i Powiślu w latach 1918-1939 — Mirosław Krajewski	1147
G. Wagner, Deutschland und der polnisch-sowjetische Krieg 1920 — Andrzej Skrzypek	1148
T. Kulak, Propaganda antypolska dolnośląskich władz prowincjonalnych w latach 1922-1933 — Piotr Wróbel	1151
W. Stachiewicz, Pisma t. I, t. II — Tadeusz Kondracki, Marek Ney- -Krwawicz	1152
J. Gmitruk, Konspiracyjny ruch ludowy na Kielecczyźnie 1939-1945 — Jan Wypych	1156
Sowiecki Sojuz na międzynarodowych konferencyjach periodo Wielikoj Otieczestwiennoj wojny 1941-1945 g. t. VI — Bierlinskaja (Potsdam- skaja) konferencyja rukowoditielej triech sojuznich dierzaw — SSSR, SSZA i Wielikobritanii (17 ijula-2 awgusta 1945 g.). Sbornik doku- mentow — Wojciech Materski	1158
Ł. I. Kiseliewa, Latinskije rukopisi Akademii Nauk SSSR — Maria Radoczycka	1162
Faschismus Forschung. Positionen, Probleme, Polemik hrsg. von D. Eich- holtz und K. Gossweiler — Tadeusz Cieślak	1164
Voraussetzungen und Methoden geschichtlicher Städteforschung, hrsg. von W. Ehbrecht — Ireneusz Czarciński	1165

KRONIKA

Polsko-radzieckie prace nad wydaniem Metryki Litewskiej — Tadeusz Wa- silewski	1169
Współpraca PTH z Towarzystwem Historyków NRD — Tadeusz Jędrusz- czak	1171
Rozwój świadomości narodowej w Europie Środkowej od XVI do XX wie- ku — Maciej Serwański	1172

Modele kultury i ich przekształcenia — Maria Bogucka	1174
Z prac Komisji Historii Wojskowej ZG PTH — Tadeusz Kondracki	1175
Polski tom „Jahrbuch für Geschichte” — Edward Potkowski	1176
Zachód i Wschód. I kolokwium francusko-polskie w Nicei — Edward Potkowski	1177
Sesja naukowa w Villeneuve d'Ascq z okazji 150-lecia powstania listopadowego — Władysław Zajewski	1179

IN MEMORIAM

Henryk Zieliński (22 IX 1920 - 6 III 1981) — Wojciech Wrzesiński	1197
Sprostowanie — Halina Kiepuska	1201

Cena zł 30,—

TYLKO PRENUMERATA ZAPEWNI REGULARNE OTRZYMYWANIE

KWARTALNIKA HISTORYCZNEGO

Warunki prenumeraty

Cena prenumeraty krajowej

rocznie zł 120,—

półrocznie zł 60,—

Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach:

- do 25 listopada na I półrocze roku następnego i na cały rok następny,
- do 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Jednostki gospodarki uspołecznionej, instytucje, organizacje i wszelkiego rodzaju, zakłady pracy zamawiają prenumeratę w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch”, w miejscowościach zaś, w których nie ma Oddziałów RSW — w urzędach pocztowych.

Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych i u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28 00-958 Warszawa, konto PKO nr 1531-71 — w terminach podanych dla prenumeraty krajowej.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę jest droższa od prenumeraty krajowej o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla zleceniodawców instytucji i zakładów pracy.

Bieżące i archiwalne numery można nabyć lub zamówić we Wzorcowni Wydawnictw Naukowych PAN-Ossolineum-PWN, Pałac Kultury i Nauki (wysoki parter) 00-901 Warszawa oraz w księgarniach naukowych „Domu Książki”.

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through the local press distributors or directly through the

Foreign Trade Enterprise

ARS POLONA

00-068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland.

Our bankers:

BANK HANDLOWY WARSZAWA S. A.

Kwart. Hist. R. LXXXVIII, z. 3, 1981.

Indeks 36310